

בבא מציעא פ"ג

הגמרא שאלה על שיטת רבי מאיר במשנה,
כיצד פוטר בשבועה את השומר, והרי במסכת

ר"ח ב"א א' בשם ר"י שבועה זו תקנת
חכמים אל"כ אין אדם שיעביר חבית

בבא קמא למדנו שרבי מאיר סובר שנתקל פושע? והגמרא מביאה כעת תירוץ
נוסף, ששונה הדין במשנה שלנו, שכן אמר³⁵⁴ רבי חייא בר אבא בשם רבי יוחנן,
שבועה זו היא מתקנת חכמים להפטר. שאם לא נאמר כן, אין אדם שיעביר לחברו
חבית, מפני שידאג שמא החבית תיפול ותשבר והוא יהיה חייב לשלם. שואלת
הגמרא, לפי רבי חייא בר אבא איך הוא נשבע לרבי מאיר, הרי אי אפשר לומר
שהוא נשבע שלא פשע, שהרי לרבי מאיר נתקל הוא בודאי פושע? אמר רבא,
נשבע שלא שברתיה בכוונה.

ר"א זה כדינו וזה כדינו ר"א גמרא
כ"ר ותמה אני אם יכולים להשבע
ורבי יהודה אומר זה כדינו וזה כדינו. נתקל אינו
פושע³⁵⁵, שומר חנם ישבע ויפטר, ושומר שכר

ישלם. ורבי אלעזר אומר שמעתי כרבי מאיר, אבל תמיה אני אם יכולים זה וזה
לישבע. אף אני שמעתי כרבי מאיר ששניהן פטורים בשבועה. אבל תמיה אני
מפני שמוכן לי מה ששומר חנם נשבע מפני שלא פשע. מפני שאני סובר כרבי
יהודה שנתקל הוא לא פושע ולא אנוס. אבל מדוע שומר שכר נשבע? הרי גם אם
שומר שכר לא פשע הוא חייב לשלם. ואפילו שומר חנם מוכן שהוא פטור במקום
מדרון. אבל שלא במקום מדרון האם הוא יכול להשבע שלא פשע. ואפילו במקום
מדרון היכן שיש ראייה, יביא ראייה ויפטר. שהרי שנינו בברייתא, איסי בן יהודה
אומר שלומדים מהכתוב: "אין ראה שבעת ה' תהיה בין שניהם" אבל אם יש רואה
יביא ראייה ויפטר.

מעשה באדם שהעביר חבית יין ברחבה
של מחווא, ושברה בזיו שיצא מהכותל

רבא הורה למעשה כאיסי בן יהודה שאומר
שבמקום שיש ראייה יביא ראייה ולא ישבע

ובלט לרשות הרבים. ובא לפני רבא ואמר לו שברחבה של מחווא מצויים אנשים,
לך הבא ראייה³⁵⁶ והפטר. ואמר לו רב יוסף בנו, כמי כאיסי. ואמר לו אנו סוברים
כאיסי שבמקום שיש אנשים עליו להביא עדים ולא נפטר בשבועה. ומעשה באדם
שאמר לחברו קנה לי ארבע מאות חביות יין. והלך וקנה לו ובא לפניו ואמר לו
קניתים לך והחמיצו. ובא לפני רבא ואמר לו כשארבע מאות חביות יין החמיצו יש

354 ולא גורסים אלא והיא מימרא בפני עצמה לתרץ את מה שהקשו מ"מ על ר"מ בנתקל. ור' אלעזר אמר תברא
מי ששנה זו לא שנה זו. ור' חייא בר אבא חולק על ר' אלעזר ואמר שתנא אחד שנה את שתי הברייתות. ונתקל
ודאי הוא פושע וכאן הטעם שפטור בשבועה הוא מפני ששבועה זו היא תק' חכמים להפטר. רש"י.

355 נתקל הוא לא פושע אלא קרוב לאונס ולפשיעה, ודומה לגניבה ואבידה. ואין כאן תקנת חכמים אלא זה
כדינו וזה כדינו. רש"י.

356 ואינו נאמן בשבועה אלא בעדים.

לדבר קול. מתי החמיצו, אצל מי ושל מי היו. שמא היו שלך, או קנית חומץ בזול. הבא ראייה שכאשר קנית אותם היה בהם יין טוב והפטר. ואמר לו רב יוסף בנו כמי כאיסי? ואמר לו כן כאיסי, ואנו סבורים כמותו.

ר"ח ב"י תיקן הנושאים באגרא ¹ רב חייא בר יוסף תיקן בסיכרא, הנושאים ב'אגרא', ונשבר ישלם חצי בדיגלא ישלם הכל פועל שקבל להעביר חביות ונשבר, שנשאם במוט כפוף באמצעו שנותנו על כתפו ונותן שני ענפים בשני ראשיו ונושא בו משא כבד, משלם חצי. והטעם הוא מפני שמשאו מרובה לאחד ולשנים. ומפני שמשאו מרובה לאחד לא היה לו להטעינו לבדו והוא קרוב לפשיעה. וכיון שאינו ראוי לשני משאות דרך בני אדם להתחזק ולטוענו כאחד ולכן הוא קרוב גם לאונס. הנושא ב'דיגלא'. עץ מפוצל בראשו וקושר בו משא שני אנשים. ומכניס צוארו בין שני פצליו ומוטל על שתי כתפיו. משלם את כולה מפני שהרבה במשא של שנים והיא פשיעה.

"למען תלך בדרך טובים וארחות צדיקים ² תשמור" לפנים משורת הדין הוא דין מעשה ברבה בר בר חנן שנושאי משאות שברו לו חבית יין³⁵⁷. ולקח מהם גלימה ובאו ואמרו זאת לרב. אמר לו רב, שיתן להם את גלימתם. אמר לו רבה בר בר חנן האם הדין הוא כך? אמר לו רב, כן כך הדין מהכתוב במשלי: "למען תלך בדרך טובים" לפנים משורת הדין. ונתן להם את הגלימה. ואמרו לו אנחנו עניים וטרחנו כל היום, ואנו רעבים ואין לנו דבר. אמר לו לך ושלם את שכרם. ואמר לו האם הדין כך?! ואמר לו כן, מהכתוב בסוף הפסוק: "וְאַךְ חוֹת צְדִיקִים תִּשְׁמֹר".

הדרן עלך פרק 'השוכר את האומנין'

357 שלא במקום מדרון ובפשיעה או בדיגלא. רש"י.

פרק שביעי 'השוכר את הפועלים'

משנה

השוכר פועלים ואמר להם להשכים ולהעריב³⁵⁸ השוכר את הפועלים ואמר להם להשכים אינו רשאי לכופן הכל כמנהג המדינה ולהעריב³⁵⁸. מקום שנהגו שלא להשכים ושלא להעריב אינו רשאי לכופן. ובעל הבית חייב לתת לפועלים מזונות וליפתן, הכל כמנהג המדינה. מעשה ברבי יוחנן בן מתאי שאמר לבנו צא שכור לנו פועלין, הלך ופסק להם מזונות. וכשבא אצל אביו אמר לו בני אפילו אם אתה עושה להם כסעודת שלמה בשעתו, בעת מלכותו³⁵⁹ לא יצאת ידי חובתך עמהן, שהן בני אברהם יצחק ויעקב³⁶⁰. אלא עד שלא יתחילו במלאכה, שאין כאן אלא דברים ודברים אין בהם משום מחוסרי אמנה³⁶¹. צא ואמור להם על מנת שאין לכם עלי אלא פת וקטנית בלבד. רבן שמעון בן גמליאל אומר לא היה צריך לומר שאין להם אלא פת וקטנית, הכל כמנהג המדינה.

גמרא

שואלת הגמרא, מה חידשה המשנה שבמקום שלא נהגו להשכים ולהעריב בעל הבית אינו רשאי לכפות את הפועלים? מבארת הגמרא, שהוא הוסיף על שכרם משאר הפועלים. והמשנה מחדשת שהוא לא יכול לומר להם שהוסיף להם על שכרם כדי שיקדימו לעבוד ויאחרו לסיים. מפני שהפועלים יאמרו לו שהוסיף על שכרם כדי שיעבדו עבודה טובה יותר.

אמר ריש לקיש, בחזרתו של הפועל לעיר בסיום יום העבודה, על הפועל לוותר משלו לבעל הבית ולהחשיך אצלו אחרי צאת הכוכבים³⁶². וביציאתו למלאכתו בבוקר, הוא אינו צריך להקדים אלא עם הנץ החמה. שנאמר: "תִּזְרַח הַשֶּׁמֶשׁ וַיֵּאֲסֹפּוּ וְאֵל מְעוֹנֹתָם יִבְצָעוּן". ובסמוך כתוב: "וַיֵּצֵא אָדָם לִפְעֻלוֹ וְלַעֲבֹדְתוֹ עֲרֵב עָרֵב". שואלת הגמרא, מה הוא אמר, נראה איך נוהגים בעיר וינהגו כמנהג המדינה? עונה הגמרא, ריש לקיש מדבר בעיר חדשה שאין בה עדיין מנהג. שואלת הגמרא, ונראה מהיכן אנשי העיר באו?

358 ר"י פירש ששכרם סתם ואח"כ אמר להם להשכים להעריב. תוס'.

359 שהרי שלמה המלך היה מלך והדיוט. רש"י.

360 וסעודתו של אברהם היתה גדולה משל שלמה.

361 אבל משהתחילו לא תוכל לחזור.

362 לפי רש"י ותוס'. מפני שהחזרה לבית אינה לצורך בעל הבית ולכן אין לו להתבטל מהמלאכה בשביל החזרה. מפני שזמן המלאכה הוא מהנץ החמה עד צאת הכוכבים. ורש"י פירש שהוא מותר משלו שאינו הולך עד צאת הכוכבים. ואינו נראה לר"י מפני שאינו מותר כלום משלו. ור"ח פירש בכניסתו למלאכת בעל הבית נותן משלו לבעל הבית שממחר לצאת מעלות השחר לפני הנץ החמה. ולכן ביציאתו מהעבודה משל בעל הבית, שיוצא קודם צאת הכוכבים. תוס'.

363 יאספון החיות שמקודם כתוב "תשת חושך ויהי לילה בו תרמוש כל חיתו יער תזרח השמש" וגו'. וסמך לו "יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב" עד שתחשך. רש"י.

אומרת הגמרא שאנשי העיר התלקטו ממקומות רבים. ויש מקום שמקדימים ויש מקום שמחשיכים, ואין לסמוך אלא על מה שהתורה אמרה. או שנאמר שמדובר כשבעל הבית אמר לפועל, אני שוכר אותך כפועל דאורייתא.

דרש רבי זירא ויש אמרו שרב יוסף דרש את הכתוב: "תִּשֶׁת חֶשֶׁן וְיִהְיֶה לְיָלָה" זה העולם הזה שדומה ללילה. "בּו תִרְמֹשׁ כָּל חֵיתוֹ יַעַר" אלו רשעים שבו שדומים לחיה שביער, שמניחים להם יכולת ללכת ברשעים ואין נפרעין מהם. "תִּזְרַח הַשָּׁמֶשׁ" לצדיקים, "וַיֵּאֲסֹפוּן" רשעים לגיהנם, "וַיֵּאֲלֵם מְעוֹנָתָם יִרְבְּצוּן" אין לך כל צדיק וצדיק שאין לו מדור לפי כבודו. "וַיֵּצֵא אֱדָם לַפְּעָלוֹ" יצאו הצדיקים לקבל שכרם. "וַיִּלְעָבְדוּ עַדֵי עָרִב" במי שהשלים עבודתו עדי ערב.

רבי אלעזר ברבי שמעון מצא את הממונה של המלך, שהיה מחפש ותופס גנבים. שאל אותו, איך אתה יכול למוצאם? הרי כתוב "בּו תִרְמֹשׁ כָּל חֵיתוֹ יַעַר" והגנבים משולים לחיות שמתחבאות ביום במסתריהם. ויש אומרים מהפסוק "וַיֵּאֲרָב בְּמִסְתָּר בְּאֲרֵיהַ בְּסֻכָּה". ושמא אתה לוקח צדיקים ומניח את הרשעים? אמר לו, ומה אעשה הדבר מוטל עלי במצות המלך. אמר לו רבי אלעזר, בוא ואלמדך כיצד תדע מי הם הגנבים. לך לחנות בארבע שעות, שהיא שעת סעודה וכולם נכנסין לחנויות לאכול. אם תראה אדם ששותה יין ומחזיק בידו את הכוס ומנמנם. שאל עליו, אם הוא תלמיד חכם הוא מנמנם מפני שהשכים לקום בעוד לילה ללמוד. אם הוא פועל שכיר, הוא השכים לעבוד את עבודתו. ואם הוא אומן שעבודתו בלילה, הוא מנמנם מפני שעבד בלילה ברידוד³⁶⁴. ואם אינו אחד מאלו, הוא גנב וישן מפני שהיה ער בלילה לארוב לעוברי דרכים, או לחפור מחתרת לבתים. ונשמע הדבר בבית המלך ואמרו, מי שאמר זאת יהיה השליח לעשות. והביאו את רבי אלעזר ברבי שמעון והיה הולך ותופס גנבים במצות המלך.

ר"א מסר למלכות את אותו כובס כובס ורבי יהושע בן קרחה שלח לו, 'חומץ בן יין! רשע בן צדיק עד מתי אתה מוסר עמו של אלקינו להריגה. ושלח לו רבי אלעזר קוצים אני מכלה מן הכרם. ושלח לו יבוא בעל הכרם ויכלה את קוציו. יבוא הקדוש ברוך הוא שבני ישראל הם כרמו ויכלה את קוציו של כרם. יום אחד פגש אותו כובס, וקרא לו 'חומץ בן יין! ואמר רבי אלעזר ממה שהוא חצוף כל כך ודאי שהוא רשע. ואמר להם תפסוהו. ותפסו אותו ואחרי שנחה דעתו של רבי אלעזר הלך לשחרר אותו ולא היה יכול. וקרא עליו את הכתוב: "שִׁמְר פִּי וּלְשׁוֹנִי שִׁמְר מִצְרוֹת נַפְשִׁי".

364 תרגום של "וירקעו" הוא ורדדו. מותח חוטי נחושת וברזל לעשות מחטים, ואומנתו בלילה. ואפילו לא נשמע בביתו באותו לילה קול פטיש אין לך לתופסו על כך שמא רידד בלילה. רש"י.

וא' לר"א שאותו כובס ובנו באו על נערה המאורסה ביו"כ ור"א אמר שישו בני מעי ואחרי שעבדי המלך תלו אותו, רבי אלעזר עמד תחת העץ ובכה. ואמרו לו, רבי אל ירע הדבר בעיניך. שהוא ובנו בעלו נערה מאורסה ביום הכפורים³⁶⁵. והניח ידו על בני מעיו ואמר, שישו בני מעי שישו. ומה ספיקות שלכם כך ודאית שלכם. במקום שיש טעם בדבר כגון אלו שישנו בחנות על אחת כמה וכמה, מובטח אני שאין רמה ותולעה שולטת בכם. וכשלא נתישבה דעתו של רבי אלעזר השקוהו סם שינה והכניסוהו לבית של שיש וקרעו את כריסו. והוציאו ממנו סלים מלאים שומן. והניחום בשמש בחדשי תמוז ואב לנסות אם יסריח ולא הסריחו. ואפילו שהיה מעורב מן הבשר שכן מסריחו. וקרא על עצמו את הכתוב בתהילים: "אֵף בְּשָׂרִי יִשְׁבֵּן לְבָטָח".

ואף לרבי ישמעאל ברבי יוסי בא מעשה כזה לידי, והמלך מינה אותו לתפוס גנבים וגזלנים. ואליהו פגש בו ואמר לו, עד מתי אתה מוסר עמו של אלקינו להריגה! ואמר לו מה אעשה?, מצות המלך עלי. ואמר לו אביך ברח לאסיא, אתה ברח ללודקיא.

---

365 ועונשו של הבא על נערה המאורסה בסקילה וכל הנסקלים נתלים. רש"י.

